

Hovorna.

(Reforma studia právnického.) O tomto tématě bylo již mnoho uvažováno a napsáno. Že se dosud v té věci nic podstatného nestalo, dokazuje, že jde o otázku velmi spletitou, kterou řešiti lze toliko současně s mnoha jinými souvislými. Obyčejně uvažuje se o tom, co má se na právnických fakultách přednášeti a v jakém rozsahu a časovém pořadí se tak státi má, a dále co z přednesené látky má se zkoušeti. Z velkého komplexu otázek souvisejících s reformou právnického studia chtěl bych zde poukázati na jednu, o níž se zpravidla méně uvažuje a píše, totiž na to, jak se má zkoušeti.

Naše ministerstvo školství zahájilo totiž zatím aspoň dílčí reformu studia tím, že v poslední době reformovalo zkušební řád rigorosní. Zavedlo nový předmět zkušební pro přísné zkoušky doktorské, totiž obecnou nauku správní a československé právo správní a chystá se zavésti další předměty: československé právo finanční a dějiny právní filosofie.

Zásadní reforma rigorosního řádu předpokládá arci více než pouhé mechanické přibírání dalších zkušebních předmětů. Dlužno i tu především zodpovědět otázku, zdali dosavadní právní předpisy o obligatorním výkazu nabytého doktorátu pro ta která praktická povolání jsou rozumné a dají-li se zejména udržeti s vyžadovaným přísně vědeckým rázem přísných zkoušek doktorských a dále, zdali možno očekávati zdárnou úpravu rigorosních zkoušek bez odstranění současné neblahé soustavy taxovnictví, založeného dosud na zastaralé soustavě zkušebních sportlí. Na obě otázky odpovídám rozhodně záporně. Co týče se první, dlužno konečně jednou otevřeně doznati, že je nemožno, nesmyslné a ani me žádoucí, žádati na všech kandidátech nějakého velmi početného praktického povolání (jako na př. na kandidátech advokacie), aby prokázali vědeckou zkouškou, že předmět zkušební ovládají ve skutku vědecky, t. j. že by po případě mohli jej i sami dále samostatně vědecky pěstovati. Následkem toho jest, že ony »vědecké« zkoušky ve skutečnosti žádnými vědeckými zkouškami nejsou, leda že bychom pojem »vědy« stlačili hodně nízko. Co platí o advokátech, platí stejnou měrou na př. o lékařích. Že by každý praktický lékař, který nabyl pro své povolání nezbytného titulu »doktor medicinae«, byl nebo musel býti vědec a učenec, jest tvrzení směšné a neupřímné. Je to muž, který nabyl pro své povolání znalost řady soustavných (tedy vědeckých) poznatků. Jak daleko jsou však mnozí z těchto doktorů vzdáleni všemu tomu, čemu říkáme »věda«, učí nás každodenní zkušenost. Mezi doktory všech fakult a vysokých škol nacházíme naopak často lidi, jichž intelekt, t. j. schopnost samostatného a správného usuzování, nedosahuje ani průměru prostého lidského rozumu. To nebylo by možné, kdyby rigorosa byla opravdu tím, zač se oficiálně vydávají, totiž přísnými vědeckými zkouškami, a ne to, čím ve skutečnosti jsou, totiž průkazem průměrné paměti a pile kandidátů. Z toho důvodu pozbyly tituly doktorské u soudních lidí veškerého lesku. Je pak otázku velice závažnou, má-li vůbec smyslu zachovati předpis, který nutí každoročně tisíce mladých mužů, kteří s pravou vědou nemají a nechtějí míti nic co činiti, aby pracně nabývali titulů, u soudních lidí pro svou hromadnost, ve které se vyskytují, naprosto bezcenných.

Pokud jde o právníky, tvrdí se často, že při rigorosech jedná se na rozdíl od prostých státních zkoušek o vědecké proniknutí látky zkušební, což znamená, že při státních zkouškách jde více o paměť kandidátů, t. j. o kvantum poznatků, kdežto při rigorosech jde spíše o jejich kvalitu. Bohužel, jest však teorie právní vědy dosud tak nedokonalá, že mnozí nedovedou si nic jasného představit, slyší-li slovo »vědecké proniknutí látky«. Nejčastěji myslí se zde na úvahy de lege ferenda, na příčinné souvislosti jednotlivých právních předpisů a institucí a pod. Bylo by ovšem smutné, kdyby tyto poznatky neměly býti požadovány též při »prostých« státních zkouškách. Vyžadují-li se, pak opět mizí rozdíl mezi oběma druhy zkoušek. Udrží-li se přes to nějaký, může spočívat pouze v povšechné skutečnosti, že se při rigorosech »přísněji« zkouší, což vyjádřeno jest již větší délkou zkušební doby při rigorosech než při státních zkouškách. Větší přísnost znamená pak větší kvantum pozitivních vědomostí, které zkoušející předpokládá u kandidáta.

Zde jsme však u otázky, o které, jak úvodem bylo řečeno, ve velkém komplexu problémů, týkajících se reformy studia právnického, poměrně málo se uvažuje, t. j. u otázky, jak má se zkoušet. Ptáme se především, co při zkouškách právnických znamená pojem »pozitivních vědomostí«, a vyskytuje se nám dále zásadní otázka, neodporují-li vědecký ráz provozu akademického vyučování a tedy také zkoušení jakékoliv výslovné úpravě otázky po způsobu zkoušení.

Kdo chce mítí poctivou odpověď, musí se vymaniti z obvyklé ideologie, která se nás ihned zmocní, jakmile uvažujeme o t. zv. akademické svobodě a všem, co s ní souvisí. Ve jménu akademické svobody byla sice odstraněna rozličná dřívější omezení, kterým podléhal akademický učitel při tradování svého předmětu. Je omezen jen povšechným titulem (označením) ohlášené přednášky, jinak si může přednášku zařídit, jak za vhodno uzná, zejména pokud jde o případné používání určité učební pomůcky. (Dříve bylo, jak známo, jinak.) Neplatí zásada, že by při zkouškách, ať rigorosních nebo státních, mohlo být zkoušeno jen to, co se posluchač v přednáškách může dozvědět, a to již proto, že kandidáta zkouší často komisař, který ani nemusí vědět, v jakém rozsahu a jakým způsobem dotyčný profesor zkušební předmět přednáší. Je tudíž na kandidátovi, aby si potřebné vědomosti ke zkoušce získal sám a samostatně.

Ide-li o rigorosa a státní zkoušky právnické, pak nastává především zásadní otázka, do jaké míry jsou nebo mají býti zúčastněny na vyžadovaném kvantu pozitivních vědomostí kandidátových vědomostí pozitivněprávních, jinými slovy, kolik z obsahu právního řádu, jenž jest hlavním předmětem zkušebním, musí kandidát vědět a to nazpaměť. To jest otázka důležitá nejen pro kandidáta, nýbrž i státní správu, která dnešního dne nemůže na university pohlížet jen a výlučně jako na instituce svobodného badání, vyučování a učení, nýbrž také jako na vyučovací ústavy, které v první řadě jsou povolány k tomu, aby státa a veřejnému životu dodávaly odborně kvalifikované činitele (soudce, správní úředníky, notáře, advokáty atd.) Již z tohoto důvodu věc nesporně musí býti upravena závaznými předpisy, a spor může býti jen o to, do jaké míry se tak státi má, aniž by byl dotčen vědecký ráz univerzitních zkoušek. Pokud jde o státní zkoušky, vykládá instrukce vydaná výnosem ministerstva kultu a vyučování ze dne 23. září 1896 č. 183 ř. z. na základě § 31. min. nař. ze dne 24. pros. 1893 č. 204 ř. z. (toto opět na základě zákona ze dne 20. dubna 1893 č. 68 ř. z.) ve svém § 17. dosti podrobně, jak si zkušební komisaři při státní zkoušce mají počínati: »Bei jeder Prüfung ist soweit als möglich zu erforschen, ob sich der Kandidat des ganzen Prüfungsgegenstandes bemächtigt hat... Bei allen Prüfungen ist vorwiegend darnach zu forschen, ob der Kandidat die genügende formelle juristische Bildung erlangt habe, ob er also scharfer juristischer Auffassung, eines selbständigen

Urteils, einer korrekten juristischen Ausdrucksweise fähig sei, ob er die Systematik des Gegenstandes erfaßt habe und ob es ihm gelinge, vermittelst der erlangten Kenntnisse auch solche Fragen zu beantworten, für welche eine besondere Vorbereitung nicht möglich war. Dagegen ist kein ausschliessliches Gewicht auf blosses Gedächtniswerk zu legen, welches nur für die Prüfung erworben und nach der Prüfung wieder vergessen wird . . . . .«

Přes poměrnou podrobnost této úpravy způsobu státních zkoušek, může u jednotlivých zkušebních komisařů a též kandidátů vzniknout nejedna závažná pochybnost o tom, co směji žádati na kandidátech, pokud se týče, co tito musí vědět, nemají-li při zkoušce propadnout. To souvisí s povahou právnických disciplin jako předmětů zkušebních.

Necháme-li totiž stranou poznatky ryze theoretické — jako jsou různé theoretické konstrukce, noetické a filosofické otázky, historické, politické a sociologické poznatky — zbývá základní otázka: Co má kandidát z vlastního konkrétního obsahu právního řádu a jeho výseku, jež tvoří zkušební předmět (československé právo občanské, správní atd.) při zkoušce vědět a to nazpaměť? V té věci budou se názory jednotlivých zkušebních komisařů značně rozcházetí a tím vzniká pro kandidáty trapná a někdy velmi osudná nejistota, pokud právě nevědí, který zkušební komisař, z nichž každý může mít svého zvláštního »konička«, je bude zkoušet. Jde-li o zkušební předmět, jehož zkušební látka pozitivně-právní v hlavní své podstatě obsažena jest v jediném nejdůležitějším zákoně (občanské právo, obchodní a směnečné, soudní řád atd.) a dá se tudíž aspoň přibližně normální lidskou pamětí obsáhnouti, není věc jistě tak nebezpečnou: horší stává se, když pozitivně právní látka jest naprosto bezmeznou, jako na příklad při právu ústavním a zejména při právu správním. Neboť zde ke skutečné nepřehlednosti obsáznuté látky, z níž ani nejznamenitější zkušební komisař sám, nebo sebe virtuosnější mnemotechnik, nemůže svou pamětí obsáhnouti setinu její, přistupuje ještě neurčitost hranic zkušebního předmětu. Tak »správní právo« stalo se tak zvaným »pojmem zbytkovým (Restbegriff), k němuž čítá se prostě všechno, co nelze vměstnati do jiné disciplíny. A toto správní právo, jehož důležitost pro právníka nebudiž ani v nejmenším popírána, stalo se v novější době u nás též předmětem přísných zkoušek doktorských, jejichž průběh — pokud jde o způsob zkoušení — není ani zdaleka tak podrobně upraven, jak stalo se pro státní zkoušky citovaným §em 17. instrukce.

Jak má v těchto případech postupovati rozumný examinator a jak má se připravovati na zkoušku kritický kandidát? Pokud jde o examinatory, mohou tito býti (a ve skutečnosti též jsou) o věci samé nejrůznějšího názoru; — v jednom se však musí shodovati: že jest žádoucí, aby postup byl pokud možná jednotný při všech zkouškách — a to v zájmu kandidátů, kteří musí vědět, na čem jsou. Není-li tomu tak, pak pro kritického kandidáta jeví se na př. zkouška ze správního práva vlastně sázka o loterie a podle toho se zařídí. Koupí jeden nebo dva losy — aby »podal štěstí ruku«, — ale poněvadž ví, že nemůže skoupit všechny losy nebo snad polovinu (jelikož jich jest příliš mnoho), nebude se dále namáhati. Tmu u kritických kandidátů nezabrání sebe přísnější praxe zkušební; — naopak bude tento způsob přípravy ještě podporovati, jelikož vyhlídky »výhry« se ještě zmenšují. Kritický kandidát dobře ví, že by po případě propadl i sám pan zkušební komisař z předmětu, ze kterého zkouší, kdyby jej zkoušel jiný zkušební komisař s jiným »koničkem«, ba že by snad k tomu stačil i sám kandidát, kdyby byl ve výhodné situaci, že o n mohl by klásti otázky. Stav zhoršuje se ještě tím, že při státních zkouškách zkoušejí též praktikové, kteří zpravidla ovládají poměrně menší výseč celého předmětu než theoretikové, tu ale zato mnohem podrobněji. Je přirozeno, že na to, čím se v praxi zabývají nebo zabývali deset nebo dvacet let,

budou klásti kromobyčejný důraz. Kandidát, který o věci pranic neví, bude se jim zdáti zcela nemožný. Přes to může ale býti znamenitým juristou, poněvadž je celá nepřehledná řada podobných dílčích disciplin, o nichž zase oni pranic nevědí — leda jen to, že discipliny ty existují. — aniž bychom jim proto mohli upíratí vlastnost znamenitých juristů.

Z chaosu je jen jediné východisko: říci kandidátům vhodnou úpravou zkoušek, jaké pozitivně-právní vědomosti se od nich očekávají. A zde dlužno především uvážiti, že dobrého juristu nekvalifikuje znalost pokud možná velké haldy pozitivně-právních ustanovení z paměti namemorovaných; — ono pouhé »Gedächtniswerk«, o kterém mluví instrukce, — nýbrž mimo povšechné soudnosti juristické skutečnost, že ví, že nějaká věc jest právně upravena (aniž by podrobně věděl jak jest upravena) a že dovede hbitě naléztí, kde — v jakém zákoně, nařízení atd. — je upravena. Tento pramen si v praxi najde a do něho se podívá. Jest tedy pro rozumného zkušebního komisaře a kritického kandidáta trojí druh právních norem: takové, jejichž obsah jest tak základní a důležitý — na př. ústavní listina v ústavním právu, — že musí podstatný její obsah (na jednotlivostech i zde nesejde) znát z paměti; takové, jejichž obsah sice nemusí znáti, při nichž tedy v podstatě stačí, když ví, že existují (t. j. že určitý institut jest právně upraven) a kde je naléztí; a konečně takové, o nichž ani nemusí věděti, že existují. Sem patří tisíce »Hofdekretů« a nařízení ne proto, že by jimi upravovaná nařízení byla prakticky a theoreticky zcela bezvýznamná pro právníka, nýbrž prostě proto, že nikdo nemůže svou paměť obsáhnouti i jen pouhou existenci všech tří druhů norem. Rozhodnutí pak o tom, do které skupiny náleží ta či ona norma (zákon, nařízení, dekret atd.), nelze — ani ve jménu domnělé »vědeckosti« universitních zkoušek — přenechatí jednotlivým zkušebním komisařům nebo komisím, poněvadž tím nerovnoměrnost zkoušek, chaotický stav a neblahé jeho následky, že kandidáti, spoléhající na štěstí, nememorují vůbec nic, zůstaly by i nadále zachovány. Věc musí býti právním řádem výslovně upravena.

Vím, že požadavkem a zejména jeho důsledky, o nichž se ihned zmíním, narazím u ochránců »vědeckosti« universitních zkoušek a akademické svobody vůbec. Ale nevidím bohužel jiného východiska. Těm pak, kteří spatřují zvláštní záruku vědeckosti zkoušky v tom, že kandidát, který přes všecku vědeckost zkoušky je nucen namemorovati spoustu prostých pozitivně-právních údajů (lhůt, trestů a jiných), neví vlastně, co má memorovati z této nepřehledné, ani samým zkušebním komisařem zdaleka úplně ovládané látky, dlužno připomenouti, že ve skutečnosti, jak obecně jest sice známo, ale nepřiznává se, věc má se za daných poměrů prostě tak, že kandidát před zkouškou shání se především po jméně toho, kdo jej bude zkoušet (tajnými dotazy u podřízených funkcionářů: pedelů a služů), a pak, jde-li o profesora, po jeho diktátech či lejtrech, aby se pokud možná zabezpečil proti zkušebním pohromám. Dalším, velmi nemilým důsledkem domnělé »vědeckosti« zkoušek a svobody zkušebních komisařů co do určování vyžadované pozitivně-právní látky jsou ona typická zařízení, která nacházíme na všech právnických fakultách, spočívající v tom, že vznikne celá organizace návštěvníků státních zkoušek, jejichž úkolem je, aby soustavným zaznamenáváním kladených otázek zjistili, co každý zkušební komisař zkouší a tímto způsobem jakousi induktní methodou opatřili budoucím kandidátům základnu pro memorování zkušební látky. Vznikají tajné seznamy zkušebních otázek, které však někdy vydávají se přímo tiskem, kolportují a prodávají se mezi studentstvem. Další nemilý důsledek nynějšího stavu jest možnost přímo obchodní konkurence mezi zkušebními komisaři, jsou-li profesory a přednášejí-li paralelně tentýž předmět. Každý snaží se, by v jeho diktátech či lejtrech bylo něco, co není v obdobných diktátech či lejtrech konkurentových, každý má své »koníčky«. Vhodným

kladením otázek může pak zjistiti, zda kandidát navštěvoval jeho přednášky nebo konkurentovy a tím nepřímo míti i vliv na budoucí zápis studentstva. Obezřetní studenti a kandidáti brání se proto proti podobným methodám tím, že dávají se zapsat u jednoho profesora, druhého pak poslouchají či spíše píší jeho diktáty, horlivější dávají se poslušně zapisovati u obou nebo všech, kupují, memorují a srovnávají diktáty všech konkurujících profesorů, zařizují jakousi hlídkovou službu v posluchárnách, ježž úkolem jest zjišťování, zachycování a soustavné zpracování různých specialit a »koníčků« přednášejících za účelem pokud možná účinného pojištění proti náhodným nehodám při zkouškách.

Vyučovací správa, která hodlá přikročiti k reformě studia právnického, musí si uvědomit, že obligatorním zařazením některého kollegia do studijního programu nebo dokonce jako zkušebního předmětu při zkouškách, není ještě vykonáno nic nebo aspoň ne mnoho, když zároveň neupraví se způsob zkoušení z těchto kolegií. Ona — a nikoliv jednotliví zkušební komisaři — jest povolána, aby určovala podrobněji než tomu dosud je, kvantum pozitivně-právních vědomostí, kterého dlužno vyžadovati na kandidátech; a to v zájmu státu, právnické praxe a kandidátů samých. S vědou a vědeckostí zkoušek celá věc má mnohem méně co činiti, než se na první pohled snad zdá, poněvadž pouhé memorování pozitivně-právní materie a vyptávání se na ní při zkouškách jest činností se skutečnou vědou jen zcela nepatrně související.

Nepřimlouvám se tedy sice nikterak za znovuzavedení bývalého předpisu, podle kterého byl universitní učitel zavázán přednáseti podle určité knihy, učebnice, soustavy nebo kompendia, rozhodně však mám za to, že vzhledem k naprosté nepřehlednosti a neovládatelnosti ohromné pozitivně-právní látky ve všech nebo aspoň některých disciplínách, bude nutno, aby úředně a závazně bylo stanoveno, co z této látky je vlastním zkušebním předmětem, přes nějž by zkušební komisař nesměl jíti ani tehdy, kdyby snad osobně považoval znalost obsahu určitých norem, nezařazených do tohoto předmětu, za naprosto nezbytnou pro absolvované právníky. Jen tak dá se zabrániti dnešnímu chaosu a zlepšiti úroveň absolvovaných právníků co do kvanta jich pozitivně právních vědomostí. Neboť říci dnes na př. kandidátovi, že bude zkoušen »z československého práva správního« a nic víc, znamená asi tolik, jako bychom někomu řekli, že bude zkoušen z »všeobecného vzdělání«, při čemž přenechává se volnému uvážení zkušebního komisaře, kandidátovi oficiálně neznámého, aby si sám určil, co všecko kdo z paměti musí vědět, má-li býti považován za »všeobecně vzdělaného«. V prvním případě bude jeden komisař zkoušeti v detailech honební právo, druhý stavební řády, třetí předpisy o hřbitovech, čtvrtý o obecních rozpočtech, pátý o vojenských odvodech, šestý o řízení před správním soudem se zvláštním zřetelem k panující praxi, sedmý o ochraně nájemníků, osmý o silnicích atd. in infinitum a všichni by asi sami při zkoušce propadli, kdyby zkoušel jeden druhého, ježto každý z těchto set speciálních oborů obsahuje tisíce právních ustanovení a není obecně platné zásady, podle které by mohl zkušební komisař a kandidát bezpečně rozhodnouti, kde končí důležité principy, jež nutno vědět, a kde začínají pouhé details, které možno pominouti. Odtud vysvětluje se onen shora vzpomenutý obchod s diktáty, lejštry a seznamy oblíbených zkušebních otázek, ony hlídkové organizace studentů v posluchárnách a zkušebních místnostech, konkurence přednášejících nikoliv vzhledem ke skutečné vědecké hloubce přednášek, nýbrž prostě vzhledem k provozu zkušebnímu atd. Přednášky stávají se pouhými přípravami k úspěšnému vykonání zkoušek, kde se často pouze diktuje a to se zvláštním zřetelem k tomu, co se nediktuje v paralelní přednášce atd.

Vše to by zmizelo buď vůbec anebo z velké části, kdyby vyučovací správa závazně určila pro zkušební předmět obsah vyžadovaných pozitivně-

právních ustanovení. To mohlo by se státi, buď tak, že by se vyjmenovaly methodou enumerativní zákony a jiné normy, jejichž obsah tvoří předmět zkoušky, pokud jde o pouhé vědomosti pozitivně-právní, a vedle toho snad i normy méně důležité, ohledně kterých stačila by jen povšechnější vědomost kandidátova o jejich existenci a jeho schopnost naléztí je ve spoustě ostatního materiálu pozitivně-právního. Nebo bylo by možno pomysletí na vydání oficielní příručky studijní, jejíž obsah určoval by povinnost kandidátů, pokud jde o pouhé pozitivně-právní vědomosti, jež se při zkoušce z toho či onoho oboru vyžadují. Vedle toho bylo by pak v širším rámci než dosud možno vyžadovati od kandidátů to, co tvoří vlastní »theorii« právní, jako výklad různých právnických konstrukcí a nauk (na př. panující nauky o správních aktech atd.) a noetika právní vůbec, řešení praktických případů, při kterých by kandidát měl k volné dispozici zákony atd.

»Vědeckou« se zkouška nestává jen tím, že předmět její zůstává neohraňován, t. j. že kandidát vlastně zásadně neví, co na něm bude a může býti požadováno. Vědeckou činí ji naopak povaha tohoto předmětu. — A je věru nejen těžko vědecky studovati a vykládati pouhý obsah nějaké normy (dejme tomu ustanovení nějakého stavebního nebo hasičského řádu), nýbrž je stejně obtížno vědecky se vyptávati na její pouhý obsah při zkouškách.

Navrhovaný zde způsob zkoušení měl by zajisté leckdy i blahodárný vliv na úroveň akademických přednášek, které onou oficielní příručkou (neobsahující nic jiného než soustavný přehled pozitivně-právního obsahu platných norem) byly by zbaveny obtížné přítěže úmorného diktanda věci, jejich porozumění naprosto nevyžaduje akademického výkladu. Odpadly by i obávané »koničky« přednášejícího aspoň potud, pokud se vztahují toliko na obsah nějakého pozitivně-právního ustanovení a mají zjednatí přednášejícímu mravní nárok vyžadovati jejich znalost při zkouškách.

Nakolik měl by se vůbec uvolnit vztah mezi akademickou přednáškou a zkouškou, nelze zde podrobněji vykládati, poněvadž otázka ta souvisí s celkovým problémem organizace vysokých škol vůbec a universit zvláště. Totéž platí o otázce úpravy rigoros, které letmo dotkl jsem se úvodem. Podle mého soudu nelze zachránit nebo dokonce zvýšit vědeckou úroveň těchto zkoušek ani zařazováním nových zkušebních předmětů do řádu rigorosního ani zvýšenou »přísností« při zkoušení (když nikdo vlastně neví, v čem tato větší přísnost za dnešní úpravy spočívati má: zda v delší době zkušební než při státních zkouškách, nebo větším objemu požadované pozitivně-právní látky, nebo konečně ve větších požadavcích na soudnost kandidátovu atd.), nýbrž pokud možná důkladnou restrinkcí počtu těch, kdož nabytí titulu doktorského pro své praktické povolání pořebují. Jen takovým způsobem nabytí titulu »doktora«, t. j. muže vskutku učeného a tudíž učence, svého původního lesku, kterého dnes, v době velkovýroby doktorátů, u soudných lidí nadobro ztratil. Nejvíce zamlouval by se mně předpis, podle kterého by doktorského titulu nabytí každým kandidátem současně a eo ipso s udělením veniae legendi. Tím rozřešena byla by zároveň aktuální otázka titulu soukromých docentů, kteří jen touto »soukromostí« liší se od docentů »honorovaných«, »supplujících« a jiných. Rozumí se konečně, že by budoucí úprava rigoros musela býti jednotná pro veškeré fakulty a jiné vysoké školy. Weyr.

(K výkladu § 10. zákona ze dne 13. února 1919, č. 78. Sb. zák. a nař. o platech profesorů vysokých škol.) Mezi ministerstvem školství a právníkou fakultou Masarykovy university v Brně vznikl právní spor o významu citovaného ustanovení, jímž zabýváti se bude — na základě stížnosti, podané jedním členem tohot sboru — také náš nejvyšší správní soud.

Citovaný § 10 zní: »Oni profesori, kteří jsou přednosta ústavů, klinik a poliklinik, nebo řediteli seminářů, jakož i oni profesori, kteří konají s po-

sluchači laboratorní, konstruktivní a jiná praktická cvičení, požívají za to remunerace od 1000 Kč do 2000 Kč.

Tuto remuneraci vyměřuje vyučovací správa, přihlížejíc k veškerým okolnostem, rozhodným pro ocenění výkonu, o který jde, a k návrhům sborů profesorských. Tato remunerace vyplátí se dne 1. března, po případě dne 1. července běžícího semestru, zároveň se služným.»

Spor týká se otázky, zda zákonem stanovená remunerace vztahuje se na jednu hodinu semestrální či celoroční. Ministerstvo školství podle své dosavadní praxe vyměřuje totiž za jednu hodinu semestrální remuneraci 500 Kč, používajíc nejnižší zákonně přípustné sazby (1000 Kč), při čemž se patrně domnívá, že § 10. svým výměrem míní hodinu celoroční, tedy za dva semestry. Měl by tedy podle toho profesor nebo přednostá ústavu, ředitel semináře atd. za konání jednohodinového týdenního seminárního nebo jiného cvičení nárok na minimální remuneraci 500 Kč za jeden semestr.

Mám za to, že tento názor není správný a to z těchto důvodů:

Není-li nic jiného výslovně stanoveno, rozumí se samo sebou, že časová jednotka, na které se vztahuje ono ustanovení, jest semestr. Tak rozumí se samo sebou, že jiná jednotka časová, o které v cit. § 10. také není řeči, je vyučovací hodina a to hodina týdenní. To odpovídá organizaci našich vysokých škol, založené zřejmě a — pokud jde aspoň o university — nesporně na semestrech (pololetích) a nikoliv na školních létech. Tak jako nebylo třeba, aby zákon v § 10. uváděl výslovně, že za časovou jednotku pokládá vyučovací hodinu (a ne na př. dvouhodinu) a to týdenní (a nikoliv na př. čtrnáctidenní), tak byl by musel výslovně říci, že remunerace vyplácí se za dva semestry, kdyby něco podobného skutečně chtěl stanovit. Neboť bylo mu zajisté známo, že seminární cvičení ohlašují jednotliví profesori na jednotlivé semestry, a nikoliv na dva semestry, t. j. celý rok. Posluchači mohou se také dáti zapisati pouze do semetru, a nikoliv do školního roku, platí školné semestrálně, a nikoliv celoročně atd. Bylo by proto zajisté nevhodné ustanovení, které vyučovací správu nutí k arithmetickým operacím (dělení dvěma) vzhledem k výslovnému předpisu druhého odstavce § 10., že remunerace jest vypláceti dne 1. března, po případě dne 1. července běžícího semestru zároveň se služným.

W.

(Delegace zákonodárné moci a její poměr k § 55. ústavní listiny.)

Nejnovejší vznikl o této otázce zajímavý spor mezi ústavním soudem a prof. Hoetzlem. Ústavní soud tvrdil v jednom svém rozhodnutí, týkajícím se prozatímního opatření stálého výboru podle § 54. úst. listiny ze dne 23. července 1920, č. 450 Sb. zák. a nař., jímž inkorporováno bylo Vitorazsko a Valčicko, že takováto delegace, t. j. zmocnění t. zv. výkonné moci mocí zákonodárnou, aby vydávala právní normy s původní relevancí právní, tedy normy svou podstatou rovnající se zákonům, je vyloučena, kdežto prof. Hoetzel tvrdil opak. O věci dovídáme se zatím jen z projevů Hoetzlových, poněvadž rozhodnutí ústavního soudu o prozatímních opatřeních dle § 54. úst. listiny bohužel nikde dosud nejsou publikována (nebo, jsou-li, vycházejí, jak se praví, »s vyloučením veřejnosti«). Projev Hoetzlův uveřejněn jest v »Právniku« v článku: »Meze nařizovací moci podle československého práva ústavního« (62. ročník, str. 23). Viz k tomu též můj článek: »Die Grenzen der Verordnungsgewalt nach dem čs. Verfassungsrecht« v Prager Presse ze dne 27. února 1923.

Prof. Hoetzel, jak máme za to, právem odvolával se ve věci té na theorii, poněvadž zde jde o otázku theoretickou kat exochen. Ústavní soud prý odmítl poukazy na literaturu, poněvadž nejde o úvahy de lege ferenda. Ale úvaha o tom, zda-li je přípustná t. zv. delegace zákonodárné moci za předpokladu, že věc právním řádem není výslovně upravena, není úvahou »de lege ferenda«, nýbrž úvahou juristické noetiky. Je dále lhůstejno, zda-li odvolám se při tom na literaturu francouzskou nebo ně-

meckou, poněvadž jedná se o to, která z těchto literatur obzbojí před soudem juristické kritiky, při čemž přirozeně nemůže padati na váhu, kdo vyhrál světovou válku, a tím méně skutečnost, jaká literatura a jaké názory jsou u nás právě v modě.

Zdá se, že obě strany (ústavní soud a prof. Hoetzel) domnívají se, že sporná otázka je u nás výslovně upravena právním řádem. Vůči tomu dlužno uvážiti, že úprava regulárních mezí mezi zákonodárnou a výkonnou mocí, jak ji mají na mysli § 55. úst. listiny a po případě i § 6., a úprava zákonodárné delegace, o kterou jde, jsou dvě podstatně různé věci. Tam nejedná se o suplování zákonodárného orgánu orgánem výkonným, nýbrž o otázku, do jaké míry může v pravidelných případech orgán výkonný vydávati normy (nařízení) secundum, po případě praeter legem. (K tomu srovn. blíže mou »Soustavu československého práva státního« str. 176 a další.) Zde jde o možnost vydání norem druhotných contra legem na základě výslovného zmocnění (delegace) orgánu výkonného orgánem zákonodárným.

Je nesporno, že právní řád může zákaz podobné delegace výslovně stanoviti. Za jednoho arcit předpokladu: že je zde vedle »obyčejného zákonodárce« ještě zákonodárce ústavní, který onomu může vázati ruče. Tak stalo se také v několika případech naší ústavní listinou skutečně. V těchto speciálních případech neplatí pak vůbec povšechná zásada § 55. (poněvadž zde vůbec jest zakázána t. zv. »cesta nařizovací«) a platí arcit i zákaz delegace pro obyčejného zákonodárce. Ale povšechného zákazu delegace u nás není a vzniká právě otázka, na niž může jen správná theorie dáti správnou odpověď, zda-li přípustnost oné delegace jest dána již pouhým nedostatkem výslovného zákazu. Mám za to, že ano. Neboť i »obyčejný zákonodárce« je svrchovaný a v ústavním má jedinou mez. Ve státech, kde není tohoto, nemůže proto přípustnost delegace vůbec býti spornou, byt by právní řád o ní vůbec nejednal. Na druhé straně vnučuje se nám arcit argumentum: in maiore minus continetur. To znamená: Když obyčejný zákonodárce ve věci méně závažné — t. j. v případech upravovaných §em 55. úst. listinou — nemůže zmocniti výkonný orgán, aby vydával prováděcí nařízení hromadná, t. j. nikoliv jen k provedení určitého zákona, jak jest pak myslitelné, aby byl oprávněn zmocňovati jej k vydání hromadných nařízení contra legem, tedy norem schopných derogovati, po případě normám prvotním, t. j. zákonům?

Zmiňuji se o tomto zajímavém sporu, který podrobně zde řešiti nelze, jen proto, aby vysvitla opět důležitost správné nauky o poznávání právníckém, bez níž podobné otázky řešiti vůbec nelze. Nepomůže zde ani znalost zákonů, ani praxe a nepomohou zde ani velmi laiciné fráze o »zastaralých« a »moderních« názorech, o »vývojových tendencích« a evolucích, jak je často místo skutečných právníckých důvodů slýcháme a jak jsme zejména k svému velkému politování jim podobně opět museli čísti v témže čísle Právníku, v němž uveřejněn je důkladný článek Hoetzlův, v jiném pojednání jiného autora. F. W.

(Bilance našeho Časopisu na počátku VI. ročníku.) Není v celku nepřiznivá, poněvadž celkový počet předplatitelů a odběratelů jednotlivých čísel stoupá. Za to opakoval se bohužel při rozeslání prvního čísla nového ročníku obvyklý trapný zjev, že řada dosavadních předplatitelů vrátila zaslané jim číslo na znamení, že buď finanční jejich prostředky nestačí na značné finanční zatížení, jež způsobí roční předplatné, nebo že prostě podobných literárních pomůcek, jako jest náš Časopis a jeho Příloha, pro své povolání nepotřebují, spoléhajíce se na svůj zdravý rozum a přirozené právo. Tak vrátilo první číslo jedenáct advokátů, čtrnáct soudců a tří notářů. V sesterském našem časopise »Právník byla v jednom z posledních čísel uznána oprávněnost našeho stesku nad velkým rozdílem mezi naší a německou produkcí literární v oboru právníckém (V., str. 262)

a přičiněna na vysvětlení tohoto smutného fakta poznámka podle našeho soudu velmi správná: V bývalém Rakousku byla téměř všechna významná úřednická místa, která od svých držitelů vyžadovala trochu více než řemeslnou zručnost kancelářskou, obsazena Němci. Též »velkých« advokátů měli jsme málo. Němci tedy, kteří takovýmto způsobem byli povoláni k rozhodování velkých věcí, měli tudíž i v praxi třeba další erudice literární, kdežto nám Čecháčkům na podřízených místech stačilo zpravidla to, co jsme zachránili z dob studijních, až do smrti. K čemu tedy vyhazovat peníze na zbytečnosti? Zdá se, že mnozí z našich lidí si neuvědomili dosud řádně změnu situace. Domnívají se patrně, že stačí, budeme-li nyní prostě dělat pány, aniž by k tomu bylo třeba více rozumu a odborného vzdělání.

W.

Literatura.

I.

Moje odpověď. V Právniku uveřejněna byla kritika mé knihy »Pozemková reforma«; kritika tato označena je šírou K. V této kritice činí se mi velmi závažné výtky, na něž v zájmu věci považuji za nutno odpovědět, poněvadž některé výtky spočívají na nedorozumění, jiné na zřejmém přehlédnutí recensentově. Nepopírám, že kritika obsahuje některé cenné myšlenky pro autora, nač dodatečně dovolím si upozorniti. Čtenáři připomínám, že odpověď na kritiku tuto je dosti těžká, aby byla čtenáři lehce srozumitelná, poněvadž kritika je nezastvácenému těžce přípustná, majíc formu marginálních glos čtenáře knihy.

I. Výtka metodologická. Recensent praví (str. 43): »Diskuse je tu (totiž o této knize) však velmi ztížena, protože podle roztroušených poznámek užívá spisovatel, jak se referentu zdá, interpretačních method jiných než dosavadní nauka a judikatura. Hledě k těmto věcem, vidím závažnou mezeru práce v tom, že nás autor nepoučil zevrubně o těchto interpretačních metodách... Trochu prostě poznámky o interpretačních metodách, kterých se autor nedrží (srov. na př. 83,*) nebo větu, že norma je vůli státu), mezery výše naznačené dozajista nevyplňují a budí dokonce obavu, zda-li bychom, držíce se oněch poznámek, neupadli do jakéhosi interpretačního primitivismu«. Z toho vychází na jevo, že autor podle recensenta nemá vůbec žádné představy o předpokladech interpretace. Autor nepsal metodické knihy o interpretaci a proto mohl poukázati (v úvodu str. 7, § 4.) na práci, která se tímto problémem zabývala, totiž na své »Vlastnictví a právo vlastnické«. Z té práce mohl se recensent poučiti, že autor za základní pojmy pro interpretaci považuje normu a její obsah, t. j. povinnost a její podmínky, t. j. právní skutečnosti. Práci té může recensent činiti výtky, že problém neformuluje s náležitou jasností, může se proti ní postaviti a zásadně ji odsouditi (což je pravděpodobné), ale nemůže autorovi činiti výtku, že nesdělil čtenáři interpretační předpoklady. Ostatně v uvedené práci té a v úvodu k Pozemkové reformě dovolává se autor *K e d s e n o v ý c h* Hauptprobleme a *W e y r o v ý c h* Základů právní filosofie, takže i zde řekl autor čtenáři s náležitou jasností, jakým měřítkem má býti jeho práce hodnocena. Výklady tyto doplňuje autor konstrukcí pojmu věci v Pozemkové reformě na str. 11—21, kde podává na str. 17 všeobecnou konstrukci právní skutečnosti. **Podal tedy autor daleko zevrubnější výklady svého zásadního hlediska, než jak recensent tvrdí.** Jest litovati, že recensent těchto výkladů přehlédl a že k nim nezaujal stanoviska, poněvadž tak mohl

*) Není však žádná metodologická poznámka, leč polemický výpad proti politickému zneužívání zákona.